

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Закон України від 24 вересня 2008 р. // Голос України. – 2008. – № 198.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // ВВР. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст.446.
8. Кинишський А.В. Проблеми перегляду справ про адміністративні правопорушення // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С.172-175.
9. Про якість складання й оформлення судових рішень у кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення: Узагальнення судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України, опрацьоване начальником управління узагальнення судової практики та аналітичної роботи з питань застосування законодавства Верховного Суду України Ф.М. Марчуком, заступником начальника управління Г.І. Рудник та головним консультантом цього управління М.В. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/8025D0842CCBD107C3256F09002A04C6?OpenDo>.
10. Курило О. М., Спасенко В. О., Чернецька О. М. Апеляція на постанову суду про адміністративне правопорушення – прогресивна стадія апеляційного перегляду: пропозиції щодо вдосконалення // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 24 (63). – 2011. – № 1. – С. 294-298.
11. Курило О., Биля С. Апеляція на постанову суду про адміністративне правопорушення: перші кроки — перші проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-608.html>.
12. Короєд С. О. Апеляційне оскарження постанов судів у справах про адміністративні правопорушення: доцільність запровадження // Сучасна юридична наукова думка: Матер. Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції. Ч. I. – Тернопіль, 2008. – С. 52-55.
13. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права особи на перегляд судових рішень: Постанова Верховної Ради України від 22 березня 2012 р. № 4622-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4622-17>.

Надійшла до редакції 27.04.2012

ТЕРЕНТЬЄВА О.К., аспірант
(Класичний приватний
університет, м. Запоріжжя)

УДК 342.95 : 336.225.68

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність та ознаки адміністративної відповідальності у сфері адміністрування плати за землю, визначено особливості останньої у співвідношенні з адміністративною відповідальністю у державному управлінні.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, державне управління, посадова особа, податкові органи.

Рассматриваются сущность и признаки административной ответственности в сфере администрирования платы за землю, определяются особенности последней в соотношении с административной ответственностью в государственном управлении.

Ключевые слова: административная ответственность, административное правонарушение, государственное управление, должностное лицо, налоговые органы.

Essence and signs of administrative responsibility is considered in the sphere of administration of payment for land, its features are determined in relation to administrative responsibility in state administration.

Keywords: administrative responsibility, administrative tort, state administration, official, taxation bodies.

У процесі здійснення адміністративної реформи в Україні концептуальне значення має європейська тенденція до гуманізації державного управління на базі співвідношення інтересів громадянина і держави. В цих умовах суттєво змінюється суспільне призначення адміністративного права, яке визначається запровадженням та регламентацією дійсно демократичних взаємовідносин між органами державної влади і громадянами. У свою чергу, загострена увага суспільства до діяльності посадових осіб у сфері державного управління спонукає до формування

та практичного запровадження демократичних і реально ефективних засобів її відповідальності [11, с. 12]. Стратегічно адміністративна реформа повинна забезпечити персоналізовану відповідальність кожної посадової особи і на цій підставі актуалізуються питання переосмислення та модернізації вітчизняного правового інституту адміністративної відповідальності в урегулюванні суспільних відносин як важливого інструменту правової держави. В аналогічних умовах трансформації земельних і податкових правовідносин, з урахуванням прийняття Податкового кодексу України (далі – ПКУ) особливої уваги у цьому аспекті заслуговує сфера адміністрування податків, зокрема плати за землю.

Мета цієї статті полягає в обґрунтуванні сутності та ознак адміністративної відповідальності у сфері адміністрування плати за землю і характеристиці особливостей останньої у співвідношенні з адміністративною відповідальністю у державному управлінні.

Загальнотеоретичні питання адміністративної відповідальності в пострадянський період досліджували В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, С. В. Додін, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков та ін. Перше в Україні монографічне концептуальне дослідження адміністративної відповідальності посадових осіб у сфері державного управління здійснив А. В. Матіос. Особливої уваги для нас заслуговує дослідження С. В. Петкова і М. К. Золотарьової щодо адміністративної відповідальності посадових осіб органів державної податкової служби України (далі – ДПС) за вчинені ними податкові правопорушення. Не дивлячись на значні напрацювання вчених щодо адміністративної відповідальності, характеристика адміністративної відповідальності у сфері адміністрування плати за землю в нашій науці на сьогодні не надавалася.

Податкова система, до компонентів якої відноситься й адміністрування плати за землю, не може функціонувати без інституту юридичної відповідальності, зокрема адміністративної. Якщо виходити з того, що правова природа адміністрування плати за землю уявляє собою управлінську діяльність уповноважених органів виконавчої влади у сфері справляння плати за землю з метою забезпечення виконання податкових зобов'язань платників із сплати за землю і яка виражається через організаційні, контрольні та правоохоронні функції уповноважених суб'єктів [10, с. 122], то логічно стверджувати, що адміністративна відповідальність у цій сфері відповідно охоплюється питаннями адміністративної відповідальності у державному управлінні в Україні. Грунтуючись на науковому аналізі концепції адміністративної відповідальності у вітчизняному правовому полі, нагадаємо думку А. В. Матіоса щодо якої сутність адміністративної відповідальності у сфері державного управління можна визначити як відповідальність органів державного управління, їх посадових і службових осіб перед суспільством, перед громадянином у контексті повного, всебічного захисту прав і законних інтересів громадян [11, с. 9]. Отже, реалізуючи потребу забезпечення формування відповідальної системи державного управління, вельми важливо неухильно дотримуватися принципів забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Слід також звернути увагу на те, що А. В. Матіос суб'єктом адміністративної відповідальності в державному управлінні називає органи державного управління, їх посадові і службові особи. При цьому, по-перше, спірною залишається думка про орган державного управління як суб'єкт адміністративної відповідальності, по-друге, ця думка спонукає до певних наукових дискусій, що розвернулися в правовій науці навколо розмежування понять «посадова особа» і «службова особа», але це не є предметом нашого дослідження. Однак, можна сказати, що дослідження змісту поняття посадової особи в адміністративному праві проводились майже завжди через призму державної служби, в результаті чого посадові особи ототожнювали з державними службовцями державних органів влади та їх апарату [20, с. 933], що в нашому випадку є прийнятним.

У ході розгляду проблем адміністративної відповідальності як правового явища з'ясовано безліч науково-невизначених питань, які системно впливають не тільки на теоретичні, але і практичні сторони предмету дослідження. Насамперед, важливо зазначити, що адміністративна відповідальність становить особливий різновид юридичної відповідальності і тому поряд із загальними ознаками останньої має і свої специфічні риси. В науці адміністративного права однією із проблем адміністративної відповідальності є визначення її поняття та ознак, які відокремлюють цей вид юридичної відповідальності від інших. Вітчизняні вчені-адміністративісти досить активно надають визначення цього поняття, проте єдиного погляду на цю проблему не вироблено.

Під адміністративною відповідальністю Ю.П. Битяк розуміє накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального або морального характеру [2, с. 170], а Є.В. Додін лаконічно визначає адміністративну відповідальність через обмеження майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення правопорушень [4, с. 226]. Л. В. Коваль вважає, що адміністративна відповідальність – це застосування до порушників загальнообов'язкових правил, що діють у сфері управління та інших сферах адміністративних стягнень [5, с. 189]. І.П. Голосніченко подає адміністративну відповідальність через призму юридичної відповідальності і вказує на неї як різновид останньої, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [1, с. 434]. При цьому В.К. Колпаков, продовжуючи тематику, стверджує, що цим дефініціям бракує відсутності вказівок про виконання суб'єктами протиправних дій вживаних за їх вчинення заходів адміністративного примусу і продовжує, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [8, с. 76].

Отже, відсутність законодавчого закріплення та різноманітність наукових поглядів свідчить про невирішеність цього питання дотепер і подальшу його дискусійність. Але у будь-якому випадку адміністративна відповідальність пов'язана з адміністративним примусом і більшість вчених-правників дійшли висновку, що вона є реалізацією тільки адміністративних стягнень [9]. Цю позицію сприйняв і вітчизняний законодавець, який закріпив положення, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності (ст. 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [6]. Вважаємо за доцільне додати позицію Т.О. Коломоєць, яка зазначає, що адміністративну відповідальність і адміністративний примус не можна ототожнювати, оскільки це різні правові явища [7, с. 121]. При цьому важливо усвідомлювати, що адміністративний примус у цілому здійснює завдання охорони, розвитку і зміцнення нормальних управлінських відносин, викорінення правопорушень, усунення їх наслідків, які можуть завдати шкоди суспільним і державним інтересам і тому наважимося розширити діапазон адміністративного стягнення не тільки як міри відповідальності, але і як міри виховання та профілактичного заходу.

Крім поняття адміністративної відповідальності теоретико-правове значення має характеристика її ознак. Незважаючи на певні розбіжності у визначеннях, основний загальний науковців до специфічних ознак адміністративної відповідальності відносять:

- 1) адміністративний проступок (правопорушення), як підставу для її настання;
- 2) застосування до винних адміністративних стягнень, які накладаються уповноваженими органами адміністративної юрисдикції (посадовими особами);
- 3) порядок накладання адміністративних стягнень визначається нормами адміністративного права;
- 4) реалізується в умовах неслужбової підлеглості.

Щодо адміністративного правопорушення (проступку), поняття якого дається у ч.1 ст.9 КУпАП, то ми дотримуємося офіційної позиції і разом із законодавцем урівнюємо поняття «проступок», «правопорушення», як підстави адміністративної відповідальності. Однак у нашому випадку треба підкреслити думку В.Б. Авер'янова, що ототожнення понять означає і те, що адміністративна відповідальність може настати за порушення загальнообов'язкових правил, які регулюються нормами різних галузей права, але за умови, що вони тягнуть адміністративні санкції, які містяться в статтях особливої частини розділу II КУпАП [1, с. 437]. Тому, якщо за дане діяння (правопорушення) не встановлено відповідне покарання, воно не повинно вважатися адміністративним проступком. З огляду на те, що в особливій частині КУпАП відсутнє конкретне покарання за діяння у сфері адміністрування плати за землю юридично коректним буде відповідне діяння називати все ж таки адміністративним правопорушенням. До того ж для уникнення цієї проблеми слід звернутися до ст. 14 КУпАП, які чітко визначає, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення і тер-

мін «проступок» тут не згадується.

Узагальнюючи викладене визначаємо, що адміністративна відповідальність посадової особи суб'єкту адміністрування плати за землю, як органу державного управління – це обов'язок винної особи за невиконання покладених на неї державних функцій та за скоєне адміністративне правопорушення, зазнати адміністративного примусу у вигляді адміністративних стягнень у порядку, передбаченому законом.

Стаття 38 Закону України «Про державну службу» (далі – Закон про державну службу) [17] без додаткових посилань чи уточнень визначає адміністративну відповідальність державних службовців за порушення законодавства про державну службу згідно із чинним законодавством. Законодавчі основи адміністративної відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади України, зокрема суб'єктів адміністрування плати за землю визначає КУпАП та закони прямої дії, пов'язані з оподаткуванням та які містять норми, що встановлюють адміністративну відповідальність посадових осіб. До них відносять Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон про корупцію) [18], Закон України «Про державну податкову службу в Україні» (далі – Закон про ДПС) [16] та Податковий кодекс України (далі – ПКУ) [13]. Державні функції посадової особи суб'єкту адміністрування плати за землю через призму КУпАП визначені в податковому законодавстві і конкретизовані у відомчих документах, що обумовлює специфіку відповідальності.

Адміністративна відповідальність у сфері адміністрування плати за землю, як різновид адміністративної відповідальності у державному управлінні має специфіку не тільки складу правопорушення, але і суб'єктів цього правопорушення.

Розмаїття відносин державного управління зумовлює і значну кількість різновидів суб'єктів, які є учасниками відносин адміністративної діяльності. Для визначення суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері адміністрування плати за землю, як управлінської діяльності необхідним постає питання визначення посадових осіб. В значній частині юридичних складів адміністративних правопорушень спеціальним суб'єктом відповідальності законодавець визначив посадових осіб, хоча КУпАПі не містить визначення цього поняття. Разом із тим науково-теоретичне осмислення правового статусу посадової особи, як зазначалося вище, залишається в адміністративній науці дискусійним. Для нас важливо знати, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків (ст. 14 КУпАП). На загальних умовах за Законом про державну службу державні службовці (посадові особи) суб'єктів адміністрування плати за землю повинні сумлінно виконувати покладені на них службові обов'язки і принциповим моментом при цьому є недопущення порушень прав і свобод платників плати за землю. З огляду на ці положення у співвідношенні з основними завданнями, поставленими перед суб'єктами адміністрування плати за землю (посадовими особами) виявляється зв'язок їх з положеннями ст. 14 КУпАП.

У сфері справляння плати за землю суб'єктом адміністрування цього податку є спеціально уповноважені органи виконавчої влади – податкові органи (посадові особи), а також на думку В.Б. Марченко, яку ми підтримуємо – державні виконавці [10, с. 112]. Базовою засадою структурної побудови системи органів виконавчої влади виступає ієрархічна організація системи, яка зумовлює необхідність управлінської вертикалі. Центральним виконавчим органом в системі суб'єктів адміністрування плати за землю виступає Державна податкова служба України (далі – ДПС), що здійснює загальне управління податковою політикою держави у сфері справляння плати за землю в Україні. На місцях владними суб'єктами щодо адміністрування плати за землю виступають передусім такі державні органи виконавчої влади, як податкова адміністрація, податкові інспекції та уповноважені законом посадові особи податкових органів. Адміністрування плати за землю не обмежується діяльністю лише названих суб'єктів. В цьому процесі залучені і інші структурні підрозділи, діяльність яких пов'язана, зокрема з обліком та звітністю, реєстрацією та обліком платників податку, забезпеченням захисту прав та законних інтересів платників плати за землю, проведенням масово-роз'ясувальної роботи, відділи адміністрування податків з фізичних осіб, за якими закріплені і земельний податок з орендною платою фізичних осіб.

Виконання службових обов'язків для посадових осіб суб'єктів адміністрування плати за землю є необхідною умовою при вчиненні правопорушення. Найбільш розповсюдженими правопорушеннями в системі державного управління в Україні визнаються корупційні діяння. Незважаючи на активізацію заходів щодо запобігання та протидії корупції, загальний рівень досвіду корупції в Україні залишається дуже високим і за дослідженнями Ernst&Young наша держава отримала друге місце в списку корумпованих країн світу [13]. Як і раніше, найбільш вагомими причинами вважаються зловживання службовим становищем з боку чиновників. В податкових службах індекс поширення корупції збільшився порівняно з 2009 р. на 1,6 у 2011 р. [19].

З 1 січня 2011 р. набув чинності пакет антикорупційного законодавства, який розширив види корупційних адміністративних правопорушень. За п.1. ст. 21 Закону про корупцію державні службовці (посадові особи) притягаються, зокрема до адміністративної відповідальності. Отже, у разі вчинення посадовою і службовою особою суб'єктів адміністрування плати за землю в Україні будь-якого із передбачених ст. 1 Закону про корупцію корупційних діянь, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративну діяльність у вигляді штрафу і звільнення з посади або інше усунення від виконання функцій держави.

Слід зазначити, що новим законодавством змінено систему адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, яка діяла раніше та чітко розмежовано вимоги застосування кримінальної та адміністративної відповідальності за скоєння корупційного діяння. Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, у триденний строк з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили заносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Все це безумовно упорядкувало адміністративну відповідальність, але необхідно зазначити, що притягнення посадових осіб державних органів до адміністративної відповідальності продовжує ускладнюватися низкою законодавчих неузгодженостей, відсутністю конкретних нормативних актів щодо її регулювання. В правовому полі України була спроба розробити окремо нормативну основу для притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні діяння. У 2009 році особлива частина КУпАП була доповнена новою главою 15 – Б «Корупційні адміністративні правопорушення» (ст.ст. 212-21 – 212-33) [14]. Однак її запровадження було досить невдалим в силу невизначеності, неузгодженості багатьох понять цієї глави, що ускладнювало правозастосування деяких норм. Проведений аналіз документу показав, що хоча глава і була присвячена корупційному адміністративному правопорушенню, але законодавче визначення поняття – відсутнє. Внаслідок своєї значної недоробки, глава втратила чинність на наступний рік. Зрозуміло, що законодавцям треба було повернутися до цієї проблеми і все ж таки на законодавчому рівні визначитися більш детально з адміністративною відповідальністю в такій неохідній справі. На сьогодні КУпАП доповнено главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» [15]. Однак порівняльна характеристика вказаних глав показує відсутність законодавчого визначення адміністративного корупційного правопорушення і тому стає незрозумілим чи можна ототожнювати цей термін з поняттям «корупційне правопорушення», чи з поняттям «адміністративне правопорушення». Питання залишається відкритим. Неврегульованість цієї проблеми, відсутність законодавчого закріплення відповідного поняття може призвести до недосконалості правозастосовної діяльності у цій сфері.

У форматі предмета нашого дослідження конструктивною є думка С.В. Петкова і М.К. Золотарьової щодо необхідності запровадження адміністративної відповідальності посадових осіб органів ДПС за вчинені ними податкові правопорушення. Вони слушно зазначають, що адміністративна відповідальність за вчинення податкових правопорушень полягатиме у відповідальності посадової особи податкового органу перед державою та, опосередковано, перед платниками податків за порушення встановлених обов'язкових правил, визначених ПКУ та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на податкові органи, у випадку встановлення факту такого порушення судовим рішенням, що набуло законної сили [12, с. 57].

Аналіз змісту глави 11 ПКУ «Відповідальність» показує, що поняття «податкове правопорушення» по відношенню до податкових осіб розуміється як синонім поняття «порушення вимог, установлених цим Кодексом». Вимоги з виконання норм знаходять вияв у системі обов'язків, що встановлюють міри відповідальності за невиконання приписів. Адміністрування плати за землю – це управлінська діяльність у сфері оподаткування і відповідно

обов'язки посадових осіб закріплені у ст. 21 ПКУ. За невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків посадові особи контролюючих органів несуть відповідальність згідно із законом. І якщо говорити про адміністративну відповідальність посадових осіб суб'єктів адміністрування плати за землю, то вона є похідною від адміністративної відповідальності посадових осіб органів ДПС, яка у свою чергу пов'язана із адміністративною відповідальністю у державному управлінні. У зв'язку з цим постає можливе питання про визначення адміністративного податкового правопорушення з метою конкретизації і посилення відповідальності в тій чи іншій сфері. Для державних виконавців адміністративна відповідальність ґрунтується на загальних підставах сфери державного управління.

Узагальнюючи вищевикладене, здається можливим передбачити, що адміністративна відповідальність у сфері адміністрування плати за землю пов'язана із застосуванням до посадових осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального чи іншого характеру і накладаються у порядку, встановленим чинним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов та ін. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 592 с.
2. Адміністративне право України: Підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
3. Выговская Л. Коррупция опустила Украину. - // Экономические известия. – 25.05.2012 г. - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://minprom.ua/news/95629.html>.
4. Додін С. В. Законодавство про адміністративну відповідальність // Державне управління : теорія і практика / С. В. Додін [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. - К. : Юрінком Інтер, 1998. - С. 265-274
5. Коваль Л. В. Административная ответственность : учебник / Л. В. Коваль / под ред. Р. С. Павловского. - К. : Вища школа, 1986. - С. 189-204.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. (в редакції від 19.04.2012 р.).- [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
7. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : Дис. д.ю.н. : спец. 12.00.07. – Запоріжжя, 2005. – 455 с.
8. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
9. Лазарев Б.М. Административная ответственность. – М.: Наука, 1976. – 63 с.
10. Марченко В.Б. Адміністративно-правове регулювання у сфері справляння податків : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Марченко Віктор Борисович ; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – 212 арк.
11. Матіос А.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб. – К.: Знання, 2007. – 223 с.
12. Петков С.В., Золотарьова М.К. До питання необхідності запровадження адміністративної відповідальності посадових осіб органів державної податкової служби України за вчинення ними податкові правопорушення // Держава та регіони. Серія: Право та державне управління. – 2011. - №3. – С. 49-59.
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (в редакції від 27.05.2012 р.).- [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11.06. 2009 р. № 1509 –VI // Офіційний вісник України. – 2009. - №53. – Ст. 1524.
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 07.04. 2011 р. № 3207 –VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - №41. – Ст. 414.
16. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04.12.1990 р. № 509-XII (в редакції від 06.08.2011 р.) - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509-12>.
17. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. №3723-XII (в редакції від 28.04.2012 р.). - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.
18. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради. – 2011. - №40. – Ст. 404.
19. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007-2009, 2011. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – Київ, 2011. – 47 с. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://uniter.org.ua/data/block/corruption_in_ukraine_2007-2009_2011_ukr.pdf.
20. Христинченко Н.П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб // Форум права. – 2011. - №2. – С. 933-937.

Надійшла до редакції 15.06.2012

